

Vattenväxter i nordvästra Uppland – rapport från en exkursion

KERSTIN FROSTBERG

Anders Svenson och jag åtog oss att leda en temaexkursion om vattenväxter i nordvästra Uppland. Den skulle äga rum den 15 augusti 2004. Det fanns en idé att deltagarna skulle vara till nytta i floraväktariarbetet genom att leta upp ävjepilört (*Persicaria foliosa*) på dess sedan tidigare kända lokal i Dalälven vid Älvkarleby. Anders hade också en liten dröm, inte så orealistisk, att exkursionsdeltagare skulle kunna hitta nordslamkrypa (*Elatine orthosperma*) på ”rätt” sida i Dalälven nordväst om Söderfors. Arten är nämligen funnen vid motsatta stranden, fast i Gästrikland.

Ambitiösa som vi är beslöt vi att göra en föreexkursion. Den fick av diverse skäl genomföras redan den 2 juli. På väg till Älvkarleby tog vi en omväg för att söka upp en lokal för skogsklocka (*Campanula cervicaria*) som jag mindes från upptäckten 1980 då jag cyklade vilse en kväll i storskogarna mellan Västland och Marma, nyinflyttad från Skåne. Nu hittade vi 84 knoppande stänglar, mycket mera än jag fann på 80-talet enligt marginalanteckningar i min ”Lid”.

Ett stilla förmiddagsregn accelererade till envist hällregn som höll på till 17.30, då vi skulle vända hemåt. Nästa anhalt var sandrevlarna norr om fiskecampingen i Älvkarleby. Vattenståndet i älven var tämligen högt, förstod vi. Någon ävjepilört kunde inte upptäckas, men vi fann en hel del av ävjobrodds-samhällets arter. Nåja, det var ju tidigt på

säsongen. I augusti skulle det bli annorlunda!

Bilfärd följde, till vägs ände på Jörsön norrut från Söderfors. Anders och jag vandrade västerut genom en attrik och frodig skog, utan en aning om hur vi skulle ta oss över sundet mot Gässön. Till all lycka visade sig detta vadbart och vi slapp översvämning i stövlarna - vi var ju ändå ganska trötta på närgånget vatten vid det här laget! På Gässön, säkert sällan besökt, väntade en närmast djungellik vegetation. Vi var utrustade med karta, kompasser och GPS men lyckades ändå orientera oss fel, inte bara en utan upprepade gånger. Vi tog bland annat miste på var landskapsgränsen enligt kartan skulle gå, vilket vi konstaterade precis efter att vi förtjust noterat granbräken (*Dryopteris cristata*) på stranden – i Gästrikland. När vi till sist nådde målet på Gässöns västra sida, i rätt landskap, visade sig stranden inte vara av riktigt rätt typ. Vid vattnet hittade vi i alla fall fina arter som älvmyskgräs (*Hierochloë hirta* ssp. *hirta*), kärrspira (*Pedicularis palustris* ssp. *palustris*), pilblad (*Sagittaria sagittifolia*) och mängder med blad av sumpviol (*Viola uliginosa*). Anders vadade omkring i älven en stund men utan resultat varefter vi satte i oss en välbehövlig och kraftigt förse-nad lunch.

Avståndet mellan bilen och lunchplatsen var ungefär 2 kilometer men vi behövde 5 timmar för att ta oss fram och tillbaka. Åter vid bilen beslöt vi, utan större tvekan, att

slopa denna del av den planerade exkursionen. Sedermera har jag kommit underfund med att landskapsgränsen dragits om. Enligt någon gammal tradition från 1600-talet ligger nu Gässön och Jörsön inkl Söderfors i Gästrikland, varför vi med varm hand överlämnar våra uppgifter till gästrikarna i deras väg mot en ny landskapsflora.

Både Anders och jag åkte var för sig tillbaka till området i slutet av juli och rekognoscerade. Vi var osäkra om hur exkursionsdeltagarna skulle sysselsättas. Så småningom enades vi om ett upplägg där temat vattenväxter kunde upprätthållas.

Och ser man på! Den 15 augusti 2004 sken en vänlig sensommarsol och när exkursionens 12 deltagare parkerade vid Dalälven i Älvkarleby hade några solbadare redan anlant till platsen. De undrade säkert vad vi höll på med, där vi klev som vadarfåglar i ävjan. Strandområdet genomsöktes grund-

Rosenpilört	<i>Persicaria minor</i> , rikligt
Bitterpilört	<i>Persicaria hydropiper</i>
Nordknutnarv	<i>Sagina nodosa</i> ssp. <i>borealis</i>
Nordnäckros	<i>Nymphaea alba</i> ssp. <i>candida</i>
Strandranunkel	<i>Ranunculus reptans</i>
Sumpfräne	<i>Rorippa palustris</i>
Sylört	<i>Subularia aquatica</i>
Fyrling	<i>Tillaea aquatica</i>
Höstlänke	<i>Callitriche hermaphrodita</i>
Smålänke	<i>Callitriche palustris</i>
Tretalig slamkrypa	<i>Elatine trinadra</i>
Slamkrypa	<i>Elatine hydropiper</i>
Vit dunört	<i>Epilobium ciliatum</i>
Hårslinga	<i>Myriophyllum alternifolium</i>
Vattenblink	<i>Hottonia palustris</i>
Äkta förgätmigej	<i>Myosotis scorpioides</i>
Vattenveronika	<i>Veronica anagallis-aquatica</i>
Småsporre	<i>Chaenorhinum minus</i>
Ävjebrodd	<i>Limosella aquatica</i>
Vattenpest	<i>Elodea canadensis</i>
Ålnate	<i>Potamogeton perfoliatus</i>
Spädnate	<i>Potamogeton pusillus</i>
Gråsnate	<i>Potamogeton gramineus</i>
Nålsärv	<i>Eleocharis acicularis</i>
Rörflen	<i>Phalaris arundinacea</i>
Gulkavle	<i>Alopecurus aequalis</i>

ligt men ävjepilörten ville inte visa sig detta år. Det fanns emellertid mycket annat kring vattenbrynet och i en grund lagun, vilket artlista nedan t.v. vittnar om.

Längre upp på den sandiga stranden växte bland annat

Stor getväppling	<i>Anthyllis vulneraria</i> ssp. <i>pseudovulneraria</i>
Ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>
Krissla	<i>Inula salicina</i>
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>

Vid bron till fiskecampingen sågs efter lunch och älvbad bland annat

Dillsenap	<i>Descurainia sophia</i>
Klofibbla	<i>Succisa pratensis</i>
Kanadabinka	<i>Inula salicina</i>
Igelknopp, art av	<i>Centaurea scabiosa</i>

På den yttre, västra, ön hittades bland annat

Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>
Vasstarr	<i>Carex acuta</i>
Plattstarr	<i>Carex disticha</i>
Bunkestarr	<i>Carex elata</i>
Älvmyskgräs	<i>Hierochloa hirta</i> ssp. <i>hirta</i>

Efter besöket vid Dalälven var det dags för en biltur, till Ledskärsängarna i Tierps kommun. Vid båthamnen i Ledskär letade vi från bryggan efter flera natar (*Potamogeton* spp.) men botten hade intagits av axslinga (*Myriophyllum spicatum*). Dessutom sågs också en storvuxen, icke bestämd kardborrhybrid, (*Arctium* x?) på stranden.

Havssäv	<i>Schoenoplectus maritimus</i>
Hornsärv	<i>Ceratophyllum demersum</i>
Borstnate	<i>Potamogeton pectinatus</i>
Korsandmat	<i>Lemna trisulca</i>

En promenad in på ängarnas kortbetade gräsvål med glesa fläckar av bar jord/sand gav fynd av bland annat en något tanig glasört (*Salicornia europea*) på dess enda upp-landslokal. Även sumpgentiana (*Gentianella uliginosa*) och saltnarv (*Spergularia salina*) kunde beskådas nära fågeltornet. En annan

spännande och för flera deltagare ny bekantskap var mellanhästsvans (*Hippuris x lanceolata*), som växte rikligt i vattenlinjen. Hur den på platsen ymnigt förekommande knoppslingan (*Myriophyllum sibiricum*) särskiljs från axslinga demonstrerades av Ebbe Zachrisson, som också kunde visa oss skiljekarakterer mellan dvärgsäv (*Eleocharis parvula*) och den nålsäv som vi såg på dalälvslokalen. Småsärv (*Zannichellia palustris* var. *repens*) och skaftsärv (*Zannichellia palustris* var. *pedicellata*) liksom havsnajas (*Najas*

marina) var inte svåra att finna i det grunda vattnet. Strandmynta (*Mentha aquatica* ssp. *litoralis*) hittades också som väntat, eftersom den förekommer på många av Nordupplands grunda havsstränder.

Nu började en viss trötthet göra sig påmind och resan hem skulle ju bli åtskilliga mil så exkursionsdeltagarna skildes åt vid parkeringsplatsen, nöjda trots den saknade ävjepilörten.

De vilda blommornas dag 2004

De vilda blommornas dag den 13 juni 2004 blev en succé i vårt område. Totalt var det mellan 350 och 400 deltagare på sammanlagt 17 exkursioner, sex i Södermanlands län, nio i Stockholms-området och två i Uppsala län. Här är några exempel från denna dag, rapporterade från respektive exkursionsledare.

Gredelby hage, Knivsta kommun

KARIN MARTINSSON

Gredelby hage är en tätortsnära betesmark, delvis bevuxen med björk och tall, som sluttar ner mot Trunsta träsk och Knivstaån. De öppna delarna av hagen hyser exempel på naturbetets karaktärsarter allt från liten fetknopp, gul fetknopp och kantig fetknopp på berghällarna till jungfrulin och nattviol i friskare partier. Den fuktiga väderleken hade lockat fram ovanligt frodiga harmyntor samt ett bestånd med hundratals låsbräken. Gredelby hages intressantaste del är slutningen ner mot Trunsta träsk där det växer rikligt med klasefibbla, toppjungfrulin

och rödkämpar. Betestrycket i hagen är litet för lågt och bland annat kunde blodnävarna ses föra en ojämn kamp mot tilltagande slånbuskage.

Vibberholmen, Nyköpings kommun

UNO SAND

Ryssgubben följde oss genom hela Nävekvarn ut till Vibberholmen, där 15 blomsterälskare hade samlats i strålande sol. Längs vägen hälsade sommargyllen, en hel äng med midsommarblomster, några förse-nade daldockor, skogssäv och strutsbräken. Före kaffet besökte vi bråviksstrandens tångbädd, där jag berättade om invandrade "ogräs" som snärjmåra, baldersbrå, svinmåla och snårvinda. På återvägen överraskades alla av ett ståtligt och respektingivande exemplar av sprängört.

Linudden, Nyköpings kommun

UNO SAND

Kl. 18 vid Linudden infann sig 15 deltagare inkl. en intresserad 11-årig pojke. Även